

a versciklusa a legújabb és a legköltoibb alkotása, noha talán kissé sok az egytémájú versből. És van a kötetben még egy érdemes megfigyelni való: Lenau verseinek édes, ideges és fáradt hegedűszava, amely a kötet végén sir fel; úgy rémlik, mintha a fordító egy a saját költői idearendszerével rokonnak és ideálnak érzett költőt fedezett fel volna benne. Azt hiszszük, hogy Havas Istvánnak érdemes volna, különösen újabb nyelvi készségével, további fordításokkal gazdagítani irodalmunkat. —i—

Majthényi György: Mit tud a kis egér. Mesék. (Dante-kiadás.) **Pidri-Podri és a varázsló.** Mesék. (Dante-kiadás.)

Az ember akár mint kritikus, akár mint gyermekkori impressziói felidezésére vagy ellenőrzésére kíváncsi «egyszerű felnőtt», valami előzetes bizalmatlansággal veszi kezébe az új meséskönyveket. Az ősi mesekontinenseken a primitív embernek, a «homo magicusnak» tudatvilága élt s ebben még nem vált ketté az élő és élettelen világ, hanem az ember élő voltának hite mint valóság vetítődött szét a tárgyakra. Ugyancsak az alanyi és tárgyi világ jegyeinek azonosításán alapszik a gyermekmese és a valóság-tudatát már elvesztett ősi mese sokáig adta a gyermekmese nyersanyagát, míg be nem következett variációinak teljes kimerülése és a mesének irodalmi műfajjá való tudatosodása. Csábító volna az utóbbi folyamatnak a német romantikával való kapcsolatait felvázolni, azonban ehelyett idézzük fel inkább a Költőt, — vajjon ki ne emlékeznék még szimbolumaira: a Rettenhetetlen Ólomkatonára, vagy a Tengeri Tündérre, aki üvegzöld hullámok közül szállott fel halfarkával, ami helyett lábakat varázsolgatott magának és emiatt minden lépésével éles késeken kell járnia a Hercegéért, akit szeret... Az Űzlet azonban olcsó és

otromba átdolgozásokra írta rá Andersen nevét és utána alig van költője a mesének. A modern mesecírók alkotásait semmiképpen nem lehet azonosnak tartani az ősi mesével, amely a költészetnek *egyetlen* ősi kifejezési formája, sem a meseköltőével, akinek számára *legfőbb* kifejezési forma a mese. Legtöbben a két mesefajta variációit szövik és keverik tovább: a meséskönyv ma egy állandó fogyasztási szükségleten alapuló írásipari termék. Majthényi György, összehasonlítva ennek az iparnak szállítóival, nagyon előnyösen üt el a többségtől, amely úgy gondolja, hogy a gyermekek számára lehet tartalmilag: erőszakolt csapongással, formailag pedig pongyolán, egyszerűvel felelőtlenül írni. Majthényi a gyermekeknek ugyanazzal a becsúgygyal és műgonddal ír, amely többi írásait is jellemezte, a fantáziája sokszor szerkeszt artisztikus képeket és ezeken érzik, hogy költőjük kedvvel és gyönyörűséggel alkotta őket. Ezt teszi az új mesecíróknál már annyira megszokott erőszakolt naivitás helyébe, ami úgyis annyira idegen és ízetlen, a réginel sokkal korábban érett és többet tudó mai gyerek számára. Szóval okkal és móddal igyekeznek áthidalni a régi műfaj és tőle tagadhatatlanul eltávolodott kis közönség közt nyílt rést. Igyekeznek tanulságos is lenni, de ezt se erőlteti a művészet és az érdekesség rovására. És ami a legfontosabb: ritmikus, modern prózához szoktatja olvasóit, úgyhogy a mesekönyvek átlaga fölé emelkedik ez a két könyv. (—i—)

Teresesényi György: Hősök. (Singer és Wolfner, 1931.) — Hadviselt Andris öt hold földet kap, de nem kezdhet vele semmit, annyira távol esik minden emberközösségtől. Napszámos a város kertjében s átkozza a virágokat: szaggassa el gyökereiket a föld, éhen gebedünk ebben a bitang kertben. Valérnak, a napszámoslány-

nak mondja ezt déli falatozás közben. Andris harminckét éves s biceg egy kicsit, hogy el ne feledhesse a háborút, de így is tetszik a szép, egészséges Valérnak. Összemosolyognak, meg-egyeznek; kiderül, van is vagy ezer pengőjük. A lány rokonai örömet adják rájuk áldásukat s aztán ki az öt kis holdra: Andris földjére!

Uradalmi legelő volt az; a föld-birtokreform végrehajtásakor nem lettek alkalmasabbat a jámborok kijózanítására, akik azt képzelték, joguk van rá, hogy verejtékes munkájukat a magukéba öljék bele. Nem is kellett senkinek, mikor Valér és Andris fölkeresi, bogáncs, dudva burjánzik rajta. Mégsem riadnak vissza tőle, kikötnek reményeik lélekvesztőjén a roppant arányokban hullámzó uradalom közepén, mint árva Robinzonok a pusztaszigeten. Andris bízik benne, hogy ketten vihetik valamire. Vályogból megtapasztják kis fecskéfészükét, feltörrik a vonakodó ugart, úgy, hogy Andris magát fogja a ló mellé az ekébe. Őszig a föld bevetve, az asszony várandós. Még egy szalámigyárat is helyez a regényírói gondviselés a közelükbe, hogy télen át se kelljen a készlet fölélniük. Mire Andris megcsinálja tavaszi számvetését, már ötszöröse emelkedett a parányi tőke, amellyel hősi útjukra elindultak.

S én ezt mind szívesen el is hiszem. Nem tartozik rám a regény zárómérlegének könyvszakértői ellenőrzése. Nem kérdezem, honnan vegyen egy mai napszámos pár ezer megtakarított pengőt, ami Terescsényi optimizmusa szerint is alapföltételnek látszik az effajta új honfoglaláshoz. A regény számot ad róla, honnan ez az ezer pengő s magyarázata elfogadható. De még ha sorsjegyen nyeretné hőseivel ezt az összeget, sem kifogásolhatnám. Ez az ezer pengő az a fikció, amely belül emel bennünket a realitások falán. Az író föladata ezen túl kezdődik: megmutatni, mekkora szakadatlan

erőfeszítés, örök résenállás kell hozzá, hogy egy legelő közepén két Istenbogárkájának szűkös tanyája fölépüljön, — mert szűk lesz az hamarosan a szapora gyerekhadnak.

Terescsényi nagyon szereti ezt a hős házaspárt s én is szeretem. Örülök, hogy a folyamszabályozott Alföldön olyan hirtelen fölbuggyan kútjuk iható vize; jól esik, hogy mikor Andrist építés közben egy gerenda leüti, olyan hamar kilábal, s föllélekzem, mikor hűsleges lovuk, mely szintén beteg lett közben, hasonlóan egy-kettőre talpraáll. Örülök és szeretném, ha Andrisék pályáját végig Terescsényi jószíve irányíthatná, nem a mai magyar élet keményebb bordáin szövédnék a sorsuk tovább. Nem rovom föl neki, hogy utópiát ír; nekem csak ahhoz van regényében közöm, ami álom, látomás, költészet.

Ez az álom a részletekben csupa valóság: a föld költészete. Terescsényi mindenről pontosan értesít, az épületfák vételétől a berendezkedés apróságain át a gyerek születéséig. Alakjai környezetében teljesen otthonos, sok izes, élénk jelenete van, mint mikor például Andris lánykérőbe megy Valér rokonaihoz s azok rögtön megszimatolják rajta a közjük valót, vagy mikor vetés közben a varjakkal hadakozik, egy menekülőt elbujtat a csend-örök elől stb. Leírásain költői fény rezeg. Nyelve néhol göröngyös, bukdácsoló ugyan, legijesztőbbben ép az első lapján, de írói hivatása legnépszerűbb. Művészi szándéka a legnemesebb. Példás sorsot ábrázol, enyhén eszményítő eszközökkel: fiatal hősei aszkéta lázzal vetik magukat föladatakra s minden gáton keresztül lendülnek.

De ha örülök diadaluknak, írójuk érdekében szeretném, ha akadályaik komolyabbak volnának s szigorúbban megpróbálná őket a sors. Nem azért, mert ez jobban megfelel a mai valóságnak (vinné az ördög a valóságot!), csak mélyebbre láthatnánk a regény

alakjaiba. Megvallom, ahogy a mű elején fölmorajlott Andrisban a nyomor dühe, olyasmit reméltem, hogy ez a keserű lélek fokozatosan fog átalakulni idill-hőssé. Sajnos, ennek a motívumnak jóformán semmi folytatása. Pedig : az egymásra találás fénybe szedíthet átmenetileg olyan lelket is, mint Andris, de egy harminckét éves ember már nem fog két hét alatt végleg ennyire átféheredni.

Milyen tiszta szándék vezet példál az író e házasság első napjainak leírásában, ahol Andris és Valér úgy élnek künn a mezőn egymás mellett, mintha testük se volna. Csakhogy ez elég indokolatlan marad a regényben s nincs művészi megoldva. Az a baj, hogy csak a történetekben veszünk részt, a lelkek zárva maradnak előttünk. Valér sze.rint Andris olyan, «mint valami kőlapokba kötött és felnyitott könyv». Valérnak becsületére válik ez a hit, az írónak azonban tudnia kell, hogy ilyen nyitottkönyv-lelkek nincsenek.

Vagy azt hitte, elvész hőseinek példaadó hitele, ha külső bajaikhoz lelküket is vegyít? Két ember összeszokása a kopár mező nélkül sem ilyen rózsás idill. Az ilyen példának éppen azért nincs művészi átütő erejük, mert nagyon is szembeszökően példák, túlfehérek, egyhangúak. Pedig a kötet végén álló novellákban látszik, hogy az egészen tragikus színezéshez is van Terescsényinek ereje. A mai példázat-írókat szeretném Németh László Emberi Színjátékára emlékeztetni : fiatal tévelygések micsoda örvényeiből nővel ott krisztusivá a főhóst az író ! De utalhatok Defoe Robinzonára is, amely jóval konokabb részletezéssel zsúfolja a külső tényeket, de epizódjai mögött ott egy igazibb történet : a fiatal kalandor lelki megtisztulása. Terescsényi hősei már indulásuk percében olyan tiszták, hogy történetüket szinte több haszonnal forgathatja egy hasonló vállalkozásra készülő földműves, mint a magamfajta előítéletes

olvasó, aki a könyvben lelkeket, nem kalandorokat keres. Ez a tanulság nemcsak Terescsényinek szóljon, aki bizonyára hamarosan túlnövi mai fejlődésfokát, hanem minden fiatal elbeszélőnek, aki kevesli a művészi célt s tanítani akar. Madách régi szavát ne feledjük : az ember sárból s napsugárból van összegyúrva. Ahol a mi éghajlatunk alatt nincs semmi sár, ott okvetlenül fagyos tél van s bármily szép is a fehér tél, napsugarának nincs melege.

Juhász Géza.

Kosáryné Réz Lola : Egy hordó bor. Regény. (Az Uj Idők kiadása.) Kosáryné Réz Lola eddigi regényeiben, akár a jelenkorba, akár a múltba vagy a régmúltba ágyazta is történetét, mindig a mese ragadta meg az olvasót, a mese, amelyet költészetének romantikus koloritjával, mesemondó hangjának hajlékony bájával oly vonzóan tudott előadni, hogy még a kritikus is inkább a szívével figyelt rá és sietve altatta el kétségeit, ha itt-ott megmozdultak volna. A «Filoména»-tól, amellyel feltűnt s amely azóta is legjelentékenyebb műve maradt, a «Porszem a napsugárban» című regényéig, minden könyvének ez volt a főerőssége. Alakjainak lelke (ha lábukat a naturalizmus bocskorába bujtatta is) a mese bizonytalan mélyéből fejlett föl és csak annyi fényt vagy árnyékot kapott, amennyit a romantika rejtelmes fény-szórója az egy síkban mozgó lelkeknek juttatni tud. Ilyenformán Kosáryné regényeiben, kivéven a «Filoména»-t, inkább hősoket találhatunk, mint a reális élet húsból, vérből, idegekből összekomplikált embereit, de hiszen a mesének hősokekre van is szüksége és Kosáryné íróvá éppen lelkének gazdag meseforrása tette.

Legújabb regényében, amelynek «Egy hordó bor» a címe, egy lépéssel tovább ment annál a l'art pour l'art szándéknál, hogy mesét mondjon, csupán azért, mert az kikívánczott be-